

КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫҢ НЕГІЗГІ ҚҰРАЛДАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ОҚУ ПРОЦЕСІНЕ ЕНГІЗУ

А.М. Алиева, Г.О. Сейдалиева*

Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы қ., Қазақстан
email*: mahsutovnaa@mail.ru, guldanaseida@mail.ru

Аңдатпа

Қазіргі заманғы жаңартылған білім беру жүйесі жаңалықтарды талап етуде, осы құбылысқа сәйкес алдын-ала анықталған стандарттарға (критерийлерге) негізделген объективті, әділ бағалау қарқын алып жатыр. Осы перспективада критерийлерге негізделген бағалау керемет шешім болып табылады, өйткені критерийлерге негізделген бағалау білім алушылардың жұмысында не бағаланатынын, сонымен қатар, оның қалай бағаланатынын түсінуге мүмкіндік береді. Осылайша, критерийлерге негізделген бағалау білім алушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін дамытуға және білім алушыларды бір-бірімен салыстырмай, белгілі бір критерийлермен белгіленген бағалауға бағытталған, жаңартылған оқу процесінің құрамдас бөлігі болып табылады. Алайда, әртүрлі даму бағыттары бойынша білім алушылардың жетістіктерін көрсете алатын әдістер мен құралдардың алуан түрлілігіне қарамастан, жоспарланған оқу нәтижелеріне қол жеткізуді бағалаудың нақты және түсінікті критерийлері жоқ дәстүрлі бағалау әлі де ұмытылған жоқ және оны көптеген оқытушылар білім беру мекемелерінде белсенді қолдануда. Бұл мақалада критерийлерге негізделген бағалауда қолдануға болатын кейбір құралдар, олардың негізгі мақсаттары, сонымен қатар, олардың мазмұны қарастырылған. Бұл құралдар қазіргі әлемде қажетті сыни, шығармашылық, сондай-ақ білім алушылардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға бағытталған.

Түйін сөздер: бағалау процесі, критериалды бағалау, критерий, ауызша презентация, тілдік портфолио, критерийлер негізіндегі тест, жобалау жұмысы

Кіріспе

Критериалды бағалау деп білім алушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал ететін, білім беру процесінің барлық қатысушыларына алдын ала белгілі, нақты анықталған, ұжымдық әзірленген критерийлермен білім алушылардың оқу жетістіктерін салыстыруға негізделген бағалау процесі түсініледі [1; 11]. Критериалдық білім беру стандарттарында тұжырымдалған күтілетін нәтижелерді бағалауға қойылатын талаптарға негізделеді [2; 124], содан кейін әр бағалау құралына белгілі бір критерийлер жиынтығы беріледі. Урмашевтің пікірінше, критериалды бағалау – бұл бағалаудың және өзіндік бағалаудың әртүрлі формалары және әдістері пайдаланылатын тәсіл [3;28]. Бағалау құралдары деп бақылау тапсырмалары, сондай-ақ білім алушылардың оқу материалын, оқу пәнін, кәсіптік модульді меңгеру сапасын айқындауға арналған, тұтас алғанда да, оның жекелеген компоненттерінің де құзыретінің қалыптасу дәрежесін өлшеуге бағытталған нысандар (критерийлер) мен рәсімдердің сипаттамасын атайды [4; 7].

Критериалды бағалауды қолданудың бір мысалы ретінде, Утрехт университеті бакалавр студенттері дипломдық жұмысын бағалауды атап өтуге болады. Бұл зерттеу рубрикалар бойынша бағалаулардың үлкен жиынтығына және дипломдық жұмыстарға сәйкес бағалауларға негізделген сандық талдау болып табылады. Рубрика әдебиеттерден алынған мысалдар негізінде тәжірибелі сарапшылар тобы әзірледі, сонымен қатар рубрика емтихан алушылар үшін арнайы бағалау нұсқаулығы және студент үшін кері байланыс құралы болып табылады. Бұл рубрика ғылым саласындағы жұмыстарға тән 13 санатқа арналған критерийлерді және жазу процесін сипаттайды. Әр санат қосымша 1-6 ішкі критерийлерге бөлінеді. Сарапшылар студенттердің жұмысын жеткіліксіз, жеткілікті немесе жақсы деп бағалау үшін ішкі критерийлерді қолдана алады. Емтихан алушылар рубрика критерийлері негізінде бір жалпы баға береді. Нәтижесінде, сандық талдау бакалавриаттың дипломдық жұмысын рубрикалар арқылы бағалау туралы түсінік береді. Авторлар жұмысты жалпы бағалау үшін және жеткілікті, жақсы немесе өте жақсы деп танылған жұмыстарды бағалау үшін әр критерийдің

маңыздылығын бөлек көрсетеді [5; 1272-1274]. Келтірілген зертеуде, критериалды бағалау емтихан алушыларға және білім алушыларға баға қою процесін максималды тиімді және әділ ететіні сөзсіз.

Жалпы критерийлерге негізделген бағалау – білім алушыларға ұйымдастырушылық, шығармашылық қабілеттерін көрсетуге, мәдениетаралық коммуникация, топтық өзара іс-қимыл саласындағы жетістіктерін көрсетуге және жетістіктерін объективті бағалауға мүмкіндік беретін технология. Критериалды бағалау технологиясы оқытушының білім алушылардың жетістіктерін талдауын, олар алған балдарды жинақтауын, сонымен қатар білім алушылардың өздерін бағалауға, бағалау мақсатында нәтижелерді талқылауын және қателерді түзетулерін және келешекте оны болдырмауды қамтиды. Сонымен бірге, бағалау критерийлері мен шкаласы бәріне белгілі және түсінікті, нәтижесінде оқытушыға да, білім алушыларға да, оқыту және бағалау процесі ашық және түсінікті болып келеді [6; 80].

Бүгінгі таңда көптеген оқытушылар білім алушылардың жетістіктерін бағалауға арналған әдістер мен құралдардың көптігіне қарамастан бағалаудың дәстүрлі әдістерін әлі қолдануда. Алайда құралдардың әртүрлілігі білім алушылардың қажеттіліктері мен ерекшеліктерін ескере алады және нәтижесінде, сәтті үлгерім үшін оқу процесінде оңтайлы атмосфераны қамтамасыз ете алады.

Бағалаудың көптеген түрлерін қазіргі тілдік сыныптарда тиімді қолдануға болады. Олардың қатарына:

1. Өзін-өзі бағалау
2. Портфолионы бағалау
3. Тестер
4. Білім алушыларға бағытталған бағалау
5. Жобалар
6. Презентациялар кіреді [7; 54].

Осы құралдардың әрқайсысы білім алушылар деңгейін анықтау үшін стандарттары мен критерийлері белгіленген және толықтай критериалды бағалау моделіне негізделі алады және ағылшын тілі сабақтарында пайдалануда аса тиімді бола алады.

Презентация – критерийлерге негізделген бағалау құралы ретінде

Ауызша презентация – осындай құралдардың бірі болып табылады. Оксфорд онлайн сөздігіне сәйкес, презентация – бұл белгілі бір зат туралы ақпарат беретін сөйлеу, басқаша айтқанда, білім алушылардың ауызша ақпарат беруі [8].

Кингтің айтуынша, «ауызша презентация – бұл оқытушылар білім алушылардың ауызша сөйлеу қабілетін арттыру үшін кеңінен қолданылатын тиімді коммуникативті қызмет» [9]. Презентацияны бағалау құралы ретінде пайдалану білім алушыларға нақты ауызша продукциямен және нақты қарым-қатынаспен бетпе-бет келуге мүмкіндік береді, онда олар тілдік дағдыларды және күнделікті өмірде пайдалы дағдыларды мысалы, уақытты басқару, импровизация т.б. іс жүзінде қолдана алады.

Презентациялар белгілі құрылымда жасалынады. Ол келесідей:

1. Кіріспе / Мақсаты / Міндеттері;
2. Негізгі ойлар мен идеялар;
3. Нәтижелер / тақырыпқа байланысты мәселелер немесе басқалар;
4. Қорытынды.

Күтілетін нәтижелерге қол жеткізу және бағалаудың ашықтығы үшін білім алушыларға бағалау критерийлері ұсынылуы міндетті [7; 54]. Шортер университеті білім алушылардың презентацияларын бағалауда бірізділікті қамтамасыз етуге және презентация дағдыларын қарқынды дамытуға көмектесетін бағалау айдарларын (критерийлерін) жасады.

Төмендегі кестеде презентацияларды бағалаудың мүмкін критерийлері көрсетілген [10]:

1 - кесте. Презентацияларды бағалау критерийлері [10]

Ұйымдастырылуы (20%)	20, дәйекті, қысқа, жақсы ұйымдастырылған. Бөлімдер (слайдтар) арасындағы ауысулар тегіс және үйлестірілген.	15, жалпы айқын, қысқа, жақсы ұйымдастырылған. Презентацияның көп бөлігін бақылау оңай болды. Бөлімдер (слайдтар) арасындағы ауысулар жалпы үйлестірілген.	10, әрдайым анық немесе қысқа емес. Ұйым жеткілікті, бірақ әлсіз болды. Кейде оны бақылау қиын болды. Бөлімдер (слайдтар) арасындағы ауысулар әлсіз.	5, көбінесе түсініксіз және ұйымдастырылмаған, тым көп мағаннасыз сөйлеу. Презентацияның тыңдау қиын болды. Бөлімдер (слайдтар) арасындағы ауысулар тым қиын, түсініксіз.
Тақырыпты білу (20%)	20. Материалды жақсы меңгергенін көрсетті. Мазмұнын, қолданылуын және салдарын тамаша меңгергендігін көрсетті. Зерттеудің керемет тереңдігі байқалды.	15. Материал туралы жалпы түсінік көрсетті. Мазмұнды, қолдануды және оның салдарын жақсы меңгергендігін көрсетті. Зерттеудің жалпы тереңдігі байқалды.	10. Материал туралы біраз түсінік көрсетті. Мазмұнын, қолданылуын және салдарын барабар меңгергендігін көрсетті. Зерттеу өте терең емес.	5. материал туралы нашар түсінік көрсетті. Мазмұнын қолданылуы және салдары туралы үстірт өңдеуді көрсетті. Зерттеудің тереңдігі аз.
Шығармашылық (10%)	10. Өте креативті және ерекше. Шығармашылық дизайнды және материалдарды үйлесімді пайдалану. Жаңа үлестірме материалдар, көрнекі құралдар немесе әдістер қолдану	8, өзіндік ерекшелігі мен шығармашылығын көрсетті.	5. Шығармашылық аз көңіл бөлінген.	3. Шығармашылық жетіспеді. Өте қарапайым.
Көрнекі құралдар (15%)	15, Қарапайым, түсінікті, түсінуге, оқуға оңай. Мазмұнмен жақсы үйлеседі, жақсы жасалған өте тиімді қолданылады. Көрнекі құралдарды керемет қолданысын көрсетті.	11, әдетте түсінікті, түсінуге, оқуға оңай. Жалпы мазмұнмен жақсы үйлеседі, дизайны жақсы болды тұтастай алғанда тиімді қолданылған. Көрнекі құралдарды қалай қолдану керектігі туралы біраз түсінік көрсетті.	8, шамалы қолайлы, тым күрделі, оқу немесе түсіну қиын. Мазмұнмен барабар үйлестірілген. Тек жеткілікті түрде қолданылады. Көрнекі құралдарды қалай дайындау және пайдалану керектігін нашар түсінді.	4, сапасыз көрнекі құралдар (немесе олар жоқ), үйлесімсіз, техникалық дәл емес, нашар құрастырылған. Мазмұнмен нашар үйлестірілген. Пайдаланылысы нашар. Көрнекі құралдарды қалай тиімді дайындау немесе пайдалану керектігін меңгермеген.
Түйіндеме (15%)	15, Нақты, қысқаша, негізгі ойлардың асты сызылған, нақты ұсыныстар, сенімді тұжырымдар немесе әрекетке шақыру айқын байқалды.	11, маңызды сәттер көрсетілген, алайда ұсыныстары мен қорытындысы әлсіз немесе жоқ, әрекетке шақыру әлсіз байқалды.	8, маңызды сәттер анық емес, ескертулердің, ұсыныстардың болмауы, қорытынды әлсіз, іс-әрекетке шақыру әлсіз немесе оның болмауы.	4, түйіндеме, ұсыныстар, тұжырымдар, іс-әрекетке шақыру жоқ.
Презентация кезінде өзін ұстау (20%)	20, Өзін керемет ұстау. Өзіне сенімді, жазбаларды жақсы қолданды, көрермендердің назарын жақсы аударды, көз байланысын керемет	15, өзін жақсы ұстау. Өзіне сенімді, жазбаларды қолданды, қимылдары үйлесімді көрермендердің назарын және көз байланысын жақсы	10, өзін жалпы ұстау. Оқылған фрагменттер бар, қобалжу, біршама алаңдаушылық көрсетілді, қимылдары минималды,	5, өзін нашар ұстау. Дайын емес, жазбалары араластырылған, іріктелмеген, көз байланысы нашар дайындалған

	ұстады.	ұстады.	минималды көз байланысы	материал оқылды, қимылдары әлсіз және сенімсіз.
ЖАЛПЫ БАЛЛ САНЫ				
Ескертпелер				

Нәтижесінде ауызша презентацияны қолдану білім алушылар тек қана оқу-танымдық іс-әрекетті меңгеріп қоймай, сонымен қатар алдын ала қарастылыған критерийлерді ескере отырып, презентацияны көрнекі құралдарды қолдана отырып дайындау, аудитория алдында өзін ұстауды және т.б. сияқты маңызды іс-әрекеттерді меңгере алады.

Критерийлерге негізделген бағалауда портфолио технологиясын қолдану

Келесі, портфолио критериалды бағалау технологиясын жүзеге асыру құралы ретінде қолданылуы мүмкін. Жеке, метапәндік және пәндік нәтижелерді критериалды бағалау парадигмасында кешенді тәсілді іске асырудың тиімді құралы критерийлерге негізделген бағалау технологиясы негізінде құрылатын жинақтау бағасы болып табылады. Бағалаудың жинақтау жүйесін ұйымдастырудың ең оңтайлы тәсілі білім алушының портфолиосы болып табылады, ол оқу және практикалық іс-әрекеттің процесі мен нәтижесін шынайы бағалау технологиясы ретінде түсініледі. Бұл жеке, таңдалған материалдар жиынтығы, бір жағынан ол білім алушының жеке, мета-пәндік және пәндік дамуының нәтижелерін өнім түрінде ұсынады, екінші жағынан, мұндай дамуды талдау және жоспарлау әдістерін сипаттайтын ақпаратты қамтиды [11; 50].

Сондай-ақ, В.П. Кузовлевтің және басқалардың зерттеуінде әртүрлі әдістерден тұратын нәтижелерді бағалау жүйесі ұсынылған. Және интегралдық бағалауды алудың оңтайлы ұсынылатын әдістерінің бірі портфолио болып табылатыны көрсетілген [12; 2].

Портфолио – білім берудегі жаңа технология. Алғашқы деректер, сондай-ақ оқу процесінде портфолионы пайдалану АҚШ-қа тиесілі. Педагогикада «портфолио» термині көп мәнді болып келеді. Кейбір зерттеушілер мен ғалымдар оны технологияға, басқалары білім алушылардың жетістіктерін бағалау әдісіне жатқызады.

«Педагогикалық терминологиялық сөздікте» портфолионың келесі анықтамасы берілген: «білім алушылардың жетістіктерін бақылау мен бағалаудың жаңа формасы, оның сипаттамасы, оқу-танымдық іс-әрекеттің материалдандырылған өнімдері, оның ішінде өзін-өзі бағалау нәтижелері бойынша оқудағы прогрестің дәлелі» [13].

Н.П. Поморцева дарынды білім алушыларды диагностикалау контекстінде оқу портфолиосының технологиясын қарастырады, ол тек білім алушылар қол жеткізген нәтижелерді іріктеу мен талдауға ғана емес, сонымен қатар барлық білім алушылардың әлеуетті мүмкіндіктерін анықтауға бағытталған екендігін айтады [14; 33].

Сонымен қатар, желілік немесе веб-портфолио білім берудің заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологиясы ретінде Джон Ди Марконның жұмысында сипатталған. Мұнда технологияны қолдану кезінде жеке тұлғаны дамыту үшін қол жетімді мультимедиа саласындағы дағдыларға ерекше назар аударылады, білім алушылардың ақпараттық қоғам өміріне көп қырлы және сәтті қосылуына ықпал ететін технология түрінде мектепте желілік портфолионы оң қолданысы егжей-тегжейлі сипатталған [15].

Ал 2000 жылдары Х. Баррет «е-портфолио» ұғымын енгізді және оны бүгінде ғылыми педагогикалық жұмыстарда жиі атайды. Х. Баррет пікірінше, электрондық портфолио, портфолио жасаушыға портфолио артефактілерін көптеген медиа түрлерінде (аудио, видео, графика, мәтін) жинауға және ұйымдастыруға мүмкіндік беретін электрондық технологияларды қолданады. Электрондық портфолио – уақыт өте келе өсуді көрсететін құрал [16; 15].

Солайша, бүгінгі таңда портфолио терминіне жалпыға бірдей қабылданған нақты тұжырымдамасы жоқ, жалпы ғылыми педагогикалық және әдістемелік әдебиеттерде және ғалымдардың еңбектерінде портфолио тұжырымдамасының мазмұнына қатысты көптеген пікірлер бар. Негізінен, портфолио технологиясы келесілерді анықтауға бағытталған модель:

- қажетті құзыреттерді қалыптастырудың объективті деңгейін;
- дайындықтағы олқылықтарды;

- ассимиляция қиындықтарын;
- оқу процесіне түзету енгізу арқылы құзыреттіліктің қалыптасу деңгейі және оларды жетілдіруді;
- пәнге қызығушылықты;
- ойлау қызметін дамытуды;
- оқу қызметін сыни тұрғыдан қарастыруды.

Сонымен қатар, ол шынайы бағалау, ойлау, логика, талдау, жалпылау, жүйелеу, жіктеу сияқты дағдыларды қалыптастыруға ықпал етеді.

Көптеген авторлар оқу портфолиосының түпкі мақсатын оқу-танымдық, практикалық, шығармашылық және ғылыми-зерттеу қызметінің нәтижелері, күш-жігері, материалданған өнімдері бойынша оқу прогресін көрсетуден көреді. Білім алушы портфолиосының технологиясын қолдану белгілі бір дәрежеде білім алушы қызметінің нәтижелерін объективті бағалауға байланысты мәселелерді шешуге көмектеседі. Портфолио білім алушыларды бір-бірімен салыстыру үшін пайдаланылмайды, бұл белгілі бір уақыт аралығында жеке дамуды білдіретін құжаттама. Оқытушының бағалауы білім алушының жетістіктері, қабілеттері, күші, әлсіздігі және қажеттіліктері туралы тұжырымдарды оның дамуының толық спектрін білуіне негізделуі керек.

Портфолио – бағалаудың заманауи тиімді формасы болумен қатар, бірқатар маңызды педагогикалық міндеттерді шешудің тиімді құралы болып табылады. Олардың қатарына:

- білім алушылардың жоғары оқу уәждемесін қолдау;
- олардың белсенділігі мен дербестігін көтермелеу, оқыту және өз бетінше оқу мүмкіндіктерін кеңейту;
- білім алушылардың рефлексивті және бағалау (оның ішінде өзін-өзі бағалау) қызметінің дағдыларын дамыту;
- оқу қабілетін қалыптастыру — мақсат қою, өз оқу іс-әрекетін жоспарлау және ұйымдастыру сияқтылар жатады.

Жетістіктер портфолиосының құрамына білім алушының тек оқу іс-әрекеті барысында ғана емес, сонымен қатар күнделікті мектеп практикасы аясында да, одан тыс жерлерде де шығармашылық, әлеуметтік, коммуникативті, дене шынықтыру-сауықтыру, еңбек қызметі түрінде қол жеткізген нәтижелері кіруі мүмкін [11; 52-53].

Жалпы алғанда, жетістіктер портфолиосы – бұл білім алушының оқу-танымдық іс-әрекетінің үлгілері мен өнімдерін, сондай-ақ оларды кейіннен талдауға, қажетті құзыреттіліктердің қалыптасу деңгейін жан-жақты сандық және сапалық бағалауға және оқу процесін одан әрі дамытуға арналған сыртқы көздерден тиісті ақпараттық материалдарды ұйымдастырудың (жинау, іріктеу және талдау) процесі [17;49].

Қазіргі заманғы көптілді және көп мәдениетті білім беру жүйесінде тілдік портфель технологиясы кең таралуда. Ол ерте жастан жоғары деңгейге дейін білім алушының шет тілдерін меңгерудегі оқу іс-әрекетінің белгілі бір нәтижесін білдіретін жұмыс материалдарының жиынтығы ретінде қолданылады. Еуропа елдерінде еуропалық тілдік портфолио аса танымал және кең таралған. Еуропалық тілдік портфолио – бұл бір немесе бірнеше тілді үйренетін немесе білетін адамдар өздерінің тіл үйренуі мен мәдениетаралық тәжірибесі туралы жазып, көрсете алатын құжат болып табылады. Еуропалық тілдік портфолио білім алушылардың дербестігін, плюралингвизмді және мәдениетаралық хабардарлықты дамытуды қолдайды. Оның негізгі мақсаттары:

- білім алушыларға ана тілінен басқа тілдерді үйрену және қолдану тәжірибесін қалыптастыруға және үйлестіруге көмектесу;
- білім алушылардың тілдік дағдыларын барлық деңгейлерде кеңейту және әралуандылық бойынша күш-жігерін мойындай отырып, оларды ынталандыру;
- олардың алған тілдік және мәдени дағдылары туралы есеп беру [18].

И.И. Халеева орыс тіл портфелін дамыту жобасының жетекшісі ретінде оны шет тілдері мен мәдениеттерін оқытудың жүйелі тәсіліне негізделген әр түрлі қызмет салаларында және кәсіби қарым-қатынаста мәдениетаралық құзыреттілікті қалыптастырудың тиімді құралы ретінде қарастырады [19].

Тілдік портфолио үш бөлімнен тұратын білім алушының өзіндік жұмыстарының құжаттар жиынтығы болып келеді. Оның құрамына тілдік төлқұжат, пайдаланушының тілдік өмірбаяны және құжаттама (досье) кіреді.

1. Тілдік паспортта білім алушы өзінің коммуникативті және коммуникативті емес құзіреттілігін қысқаша көрсетеді. Мұнда барлық оқытылатын тіл емтихандары, олардың нәтижелері, мәдениетаралық қатынастар туралы сөз қозғалады. Тілдік паспорт келесі бөлімдерді қамтиды:

- Менің отбасымдағы қарым-қатынас тілдері және жақын туыстарым сөйлейтін тілдер;
- Мен қайда оқыдым;
- Мен оқыған тілдер;
- Шетелде болу;
- Жобалар;
- Оқу тілдері (билингвалды оқыту);
- Өзін-өзі бағалауға арналған кестелер (тілдерді меңгерудің алты деңгейінің жалпы еуропалық шкаласы).

2. Тілдік өмірбаянда дескрипторлар, яғни білім алушылардың шет тілін меңгеру деңгейі нақтыланатын және (білім алушымен де, оқытушы да) бағаланатын параметрлер бар. Тілдік портфолио дескрипторлары сөйлеу әрекетінің түрлеріне қатысты шынайы мәдениаралық қарым-қатынас жағдайына бағытталған. Тілдік өмірбаянында білім алушы өзін-өзі бағалау кестесі бойынша оқытылатын тілді меңгеру деңгейін анықтайды.

3. Құжаттамада (досье) білім алушы тілдерді меңгерудегі жетістіктерін куәландыратын барлық материалдарды жинайды. Бұл сабақта (бақылау жұмыстары, тестілер, эсселер т.б.), үйде, сыныптан тыс сабақтарда (жобалар, рефераттар, баяндамалар, дипломдар, сертификаттар, куәліктер) портфельді пайдаланушының тіл үйренудегі жетістіктерін растайтын өз бетінше жасаған жұмыстары болуы мүмкін. Іріктеу барлық оқу жылдарында бір жыл немесе бір тоқсан ішінде жүргізілуі мүмкін.

Құжаттамаға бөлінген белгіленген уақыт өткеннен кейін, мерзімді түрде, білім алушы өзінің портфолиосын сыныпта, топта, оқытушылар конференциясында, ата-аналар жиналысында презентацияға ұсынады. Мұндай форумда білім алушы өзінің жетістіктерін көрсетеді, оның өзін-өзі бағалауы оқытушының, сарапшылар тобының (білім алушылар арасынан) бағалауымен сәйкес келетінін немесе сәйкес келмейтінін дәлелдейді. Сондай-ақ, портфельді қорғау шет тілінде жүргізілгені жөн. Портфолио, портфолио құжаттамасында әзірленген белгілі бір параметрлер мен критерийлер бойынша бағалануы керек [20; 2].

Бағалау объектісі жасалған өнімнің өзі де (жазбаша немесе электрондық түрде ресімделген материалдар), сондай-ақ оны пайдалану нәтижелері де болуы мүмкін.

Портфолионы бағалаудың келесі нұсқалары бар:

- портфолио жұмысының процесі мен сипаты ғана бағаланады;
- берілген критерийлер бойынша портфолио бөліктері ғана бағаланады (міндетті айдарлар);
- барлық айдарлар бағаланады, бағалау арифметикалық орта ретінде шығарылады;
- портфолионың соңғы нұсқасы алдын-ала анықталған критерийлер бойынша бағаланады;
- портфолио бағаланбайды; субъект қорытынды сабақта презентация үшін жеке бөліктерді өзі таңдайды, бұл сынаққа немесе емтиханға рұқсат немесе сынақты немесе емтиханды өткізу нысаны болып табылады;
- портфолио ғана емес, оның презентациясының сапасы да бағаланады.

Портфолио құрылымы мен мазмұнында білім алушыларды дайындауға қойылатын ұлттық талаптарға, басқаша айтқанда, құзыреттілік дескрипторларына сәйкес келетін қажетті құзыреттіліктердің қалыптастыру деңгейінің жүйесі басты орын алады, соның негізінде білім алушылардың даму деңгейін бағалау критерийлерін жасауға болады. [11; 52-53]. Портфолионы қорытынды бағалау тұрғысынан келесі төрт деңгейлі жүйені ұсынуға болады.

А. Ең жоғары деңгей. Бұл деңгейдің портфолиосы негізгі санаттар мен бағалау критерийлерін көрсетудегі жан-жақты сипатталады. Мұндай портфолионың мазмұны білім алушының үлкен күш-жігері мен айқын прогресін көрсетеді. Осы деңгейдегі портфолиолардың мазмұны мен дизайнында өзіндік және тапқырлық айқын көрінеді.

Ә. Жоғары деңгей. Бұл деңгейдің портфолиосы білім алушының қатты білімі мен дағдыларын көрсетеді, бірақ алдыңғы деңгейден айырмашылығы, онда қосымша санаттардың кейбір элементтері болмауы мүмкін, сонымен қатар мазмұнның өзіндік ерекшелігі жеткіліксіз көрсетілуі мүмкін және дизайндағы шығармашылық элемент болмауы мүмкін.

Б. Орташа деңгей. Бұл деңгейдің портфолиосында бағдарламалық білім мен дағдылардың қалыптасу деңгейін бағалауға болатын міндетті санатқа баса назар аударылады. Зерттеу, шығармашылық ойлаудың, қолданбалы дағдылардың, мазмұнды қарым-қатынас (ауызша да, жазбаша да), әлеуметтік бастаманың және т. б. даму деңгейін көрсететін дәлелдер жоқ.

В. Әлсіз деңгей. Білім алушының жетістіктері туралы жалпы түсінік қалыптастыру қиын портфолио. Әдетте, онда әр түрлі санаттағы эскиздік ақпарат ұсынылған. Мұндай портфолио арқылы білім берудегі прогресті және негізгі жалпы мәдени және кәсіби құзыреттіліктерді көрсететін сапалардың қалыптасу деңгейін анықтау мүмкін емес [21; 44].

Сонымен, портфолио технологиялары – бұл жетістікке, білім беру қиындықтарына, сондай-ақ оларды жеңудің жолдарын бағалауды ұйымдастыру, ол оқуға құзыреттілікке негізделген тәсіл негізінде білім алушының белгілі бір пәндік саланы меңгерудегі оқу іс-әрекетінің белгілі бір нәтижесін білдіретін жұмыс материалдарының жиынтығы.

Портфолио қолдану білім алушы пен оқытушыға ондағы оқу іс-әрекеті нәтижесі бойынша білім алушының жұмыс көлемін және жетістіктер спектрін, әртүрлі аспектілердегі даму динамикасын өз бетінше немесе бірлесіп талдауға және бағалауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, портфолио оқу құзыреттілігін қалыптастыру және білім алушының автономияға қабілеттілігін дамыту, әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастыру шарты ретінде қарастырылады, ал жетістіктер портфолионың материалдары тәуелсіз сыртқы бағалауды жүргізуге мүмкіндік береді екені сөзсіз [11; 52-53].

Критерийлерге негізделген тестілер

Келесі құрал ретінде критерийлерге негізделген тестілер бола алады. Критерийлерге негізделген тест – бұл үміткердің нақты анықталған пәндік салаға қатысты білімі мен дағдыларының деңгейін анықтауға негіз болатын тест. Көбінесе тест нәтижелерін түсіндіруге көмектесу үшін тест балдарының шкаласында бір немесе бірнеше өнімділік стандарттары орнатылады. Критерийлерге негізделген тест, Глейзер, Попхэм және Хусек енгізген тест түрі, олар сонымен қатар пәнге негізделген тестер, құзыреттілік тестілері, негізгі шеберлік тестілері, шеберлік тестілері, өнімділік немесе бағалау тестілері, шынайы бағалар, объективті сілтеме тестілері, стандарттарға негізделген тестілер, сертификаттау емтихандары және т. б. сияқты атаулары бар. Олардың барлығына ортақ нәрсе – олар үміткердің нақты анықталған мазмұн аймағына қатысты өнімділік деңгейін анықтауға тырысады. Критерийлерге негізделген тестілерде білім алушы өту стандарттарының не екенін біледі және өту кезінде тек өзімен бәсекелеседі. Критерийлерге негізделген тестілер тестілеуге қатысушылардың белгілі бір білім көлемін қаншалықты жақсы меңгергенін өлшеуге арналған [22;181].

Критерийлерге негізделген тестілер нормаға негізделген тестпен жиі салыстырылуы мүмкін. Мұндағы, нормаға негізделген тестілер – бұл стандартталған тест, онда нәтижелер жеке адамның үлгерімін білім алушылардың үлкен тобының үлгерімімен салыстырады. Критерийлерге негізделген тестер де жиі стандартталған. Критерийлерге негізделген тестілер үміткердің пәндік аймаққа қатысты бағасын түсіндіруге мүмкіндік береді, ал нормаларға негізделген тестілер үміткердің пәндер тобына қатысты бағасын түсіндіруге мүмкіндік береді деп айтуға болады. Бірінші интерпретация мазмұнға бағытталған болса, ал екінші интерпретация тақырыпқа бағытталған болып келеді.

Критерийлерге негізделген тестілердің нормаларға негізделген тестілерден айырмашылығы – критерийлерге негізделген тестілер білім алушы арасында айырмашылық жасауға немесе жеке білім алушыны нормативтік топпен салыстыруға арналмаған. Нәтижесінде салыстыру жүргізілмегендіктен, бағалаудың қалай жасалғанына байланысты тест нәтижелері шкала бойынша немесе ұпайлар ретінде хабарлануы мүмкін. Критерийлерге негізделген тестілердің нәтижелері баға, «қанағаттанарлық» және «қанағаттанарлықсыз», дұрыс жауап саны немесе пайыз түрінде ұсынылуы мүмкін. Оларды бірнеше таңдау форматтарымен, қысқаша жауаптармен, рейтинг шкалаларымен, бақылау парақтарымен, рубрикалармен немесе нәтижелерге негізделген бағалаулармен өлшеуге болады. Критерийлерге негізделген тестілер икемді және әртүрлі білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жасалуы мүмкін [23; 7]. Мысалы, оқытушы оларды күнделікті іс-әрекетінде білім алушылардың үлгерімін бақылау үшін пайдаланады. Сонымен бірге, оларды білім алушылардың үлгерімін сынып, мектеп, қала деңгейінде бағалау үшін және ақпарат алу үшін пайдалы деп санайды. Тестілер оқу жоспарларындағы тақырыптарға негізделеді және олардың нәтижелері білім алушылардың қаншалықты жақсы оқитынын және білім беру жүйесінің қаншалықты жақсы нәтиже беретінін анықтауға негіз болады.

Айтылғанға сүйене отырып, критерийлерге негізделген тестілердің келесідей ерекшеліктерін атап өтуге болады:

1. Критерийлерге негізделген тест мазмұнға және өлшенетін нәрсеге назар аударады. Нормаларға негізделген тестер өлшенетін нәрсеге де қатысты, бірақ мазмұн саласы нәтижелерді түсіндірудің негізгі бағыты емес.

2. Критерийлерге негізделген тестілерді әзірлеу кезінде контенттің дұрыстығын қамтамасыз ету үшін елеулі күш-жігер жұмсалады. Критерийлерге негізделген жақсы тест мазмұнға негізделген түсіндірулерге мүмкіндік береді, яғни бағалаулар сілтеме жасайтын мазмұн аймақтары өте нақты анықталуы керек.

3. Критерийлерге негізделген тестілер арқылы ұпайлар көбінесе үміткерлерді өнімділік санаттары бойынша сұрыптау үшін қолданылады. Егер білім алушылар бірдей өнімділік санатына жатқызылса, оларды бағалаудағы айырмашылықтар соншалықты маңызды емес.

4. Критерийлерге негізделген тестілердің валидтілігін зерттеуде біріншіден, тест тапсырмаларының мазмұны мен олар өлшеуге арналған білім немесе дағдылар арасындағы сәйкестікке, екіншіден, тест тапсырмаларының жиынтығы мен олар өлшейтін нәрселер мен тестілер өлшейтін мазмұн саласы арасындағы сәйкестікке басты назар аударылады. Бағаланатын мазмұнның пәндік аймағына тест мазмұнының «сәйкестігі» мазмұнның дұрыстығын дәлелдеу деп аталады. Бұл термин тест алу тәжірибесінде жақсы белгілі. Критерийлерге негізделген көптеген тестілер проблемаларды шешу және сыни ойлау сияқты жоғары деңгейдегі ойлау және жазу дағдыларын бағалауға арналған. Тест тапсырмалары іс жүзінде жоғары деңгейдегі дағдыларды бағалайтындығын және бұл пайымдаулар мен эмпирикалық мәліметтерді жинауды қамтитынын көрсету маңызды. Осылайша, мазмұнның дұрыстығын дәлелдеу критерийлерге негізделген тестілерді бағалау процесінде де шешуші рөл атқарады.

5. Критерийлерге негізделген тестілеу ең қиын және даулы бөлігі – бұл өнімділік стандарттарын белгілеу, яғни кандидаттарды «қанағаттанарлық» және «қанағаттанарлықсыз» сияқты өнімділік санаттарына бөлу үшін балдық шкала бойынша анықтау. Бұл аса қиын, себебі білім беру саласында критерийлерге негізделген тестілерде мемлекеттік және ұлттық бағалауларда кандидаттарды тек екі санатқа ғана емес, көбінесе үш, төрт немесе тіпті бес санатқа бөлу шешілген. Өнімділіктің төрт категорияларына көбінесе қанағаттанарлықсыз, қанағаттанарлық, жақсы және өте жақсы жатады [22; 181].

Алайда осы қиындыққа қарамастан, критерийлерге негізделген тестілердің ең басты артықшылығы – бұл оқу мақсатында қолдануға болатын әмбебап сынақтар ретінде қолданысы. Олар оқу бағдарламасымен тікелей байланысты болғандықтан, критерийлерге негізделген тестілер нәтижелерін оқытуды жоспарлау, өзгерту және бейімдеу үшін пайдалануға болады [23; 7].

Осыған қоса келесі артықшылықтарды атап кетуге болады:

1. Тақырыпты меңгеру. Критерийлерге негізделген тестілер білім алушылардың оқу бағдарламасындағы үлгерімін бақылау үшін нормаларға негізделген тестілерге қарағанда анағұрлым қолайлы. Тест тапсырмалары бағдарламаның нақты мақсаттарына сәйкес әзірленуі мүмкін. Критерийлерге негізделген тест балдары адамның зерттелетін материал бойынша сұрақтарға қаншалықты дұрыс жауап бере алатындығын көрсетеді, ал нормаға негізделген тест балдары білім алушының топтағы басқа білім алушылармен салыстырғанда қалай ұпай жинағаны туралы хабарлайды.

2. Критерийлерге негізделген тестілерді жергілікті басқаруға болады. Білім алушылардың үлгерімін бағалау – әр оқытушы жасауы керек нәрсе. Критерийлерге негізделген тестілерді сынып деңгейінде жасауға болады. Егер стандарттар орындалмай жатса, оқытушылар тест арқылы кемшіліктерді нақты анықтай алады. Өйткені, жеке білім алушының бағасы басқа білім алушылардың қалай жұмыс істейтініне байланысты емес. Сонымен қатар, білім алушыларға олардың үлгерімі туралы тиімді кері байланыс беру үшін тест нәтижелері тез құрал бола алады.

Бірақ артықшылықтарға қарамастан, критерийлерге негізделген тесттің келесідей кемшіліктері бар:

1. Жарамды және сенімді болып табылатын тестілерді жасау өте көп уақыт пен күш-жігерді қажет етеді. Сонымен қатар, нәтижелерді белгілі бір курстан немесе бағдарламадан тыс жинақтау мүмкін емес. Критерийлерге негізделген тестілер белгілі бір бағдарламаға тән және оларды үлкен топтардың жұмысын өлшеу үшін қолдануға болмайды.

2. Тест тапсырмаларын талдау. Тесті, оның элементтерін талдау жеке сынақ элементтерінің тиімділігін өлшеу үшін қолданылады. Негізгі мақсат – тестілерді жақсарту, тым қарапайым, тым күрделі немесе болжауға бейім сұрақтарды анықтау [22; 181]. Бұл аса қиын және ұзақ уақытты қажет ететін процесс.

Жобалау іс-әрекеті критерийлерге негізделген бағалаудағы қолданысы

Жобалау қызметі мамандарды даярлаудың ажырамас бөлігі болып табылады және бірқатар пәндер мен практикалар шеңберінде іске асырылады. Ол ғылыми және білім беру жобаларын әзірлеуді және іске асыруды қамтуы мүмкін

Жобалық қызметті іске асыру проблемалық міндеттерді шешуді ғана емес, сонымен қатар жобаның әрбір қатысушысының жеке-психологиялық ерекшеліктерін, оның қызығушылықтарын және т.б. ескеруді көздейді. Осыған байланысты коммуникативтік және шығармашылық қабілеттерін, сондай-ақ білім алушылардың дербестігін дамытатын тәжірибе нәтижелерін бағалау үшін оқу процесін талдауға, оны ашық етуге, ерекшеленген критерийлерге сәйкес білім алушылардың білімін объективті бағалауға, өзін-өзі бағалау дағдыларын дамытуға, оқытушы мен білім алушы арасындағы кері байланысты қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін критериялды бағалау технологиясын жобалау қызметінде пайдалану неғұрлым орынды болады.

Бағалау құралдарын таңдау кезінде коммуникативтік бағдарланған оқытудың негізгі принциптеріне («тілдесу арқылы арқылы сөйлеу бағыттылығы, функционалдылық, жағдаяттылық, оқу процесін рөлдік ұйымдастыру, жаңалық, қарым-қатынастың жеке тұлғалық бағдары, модельдеу» және т.б. сияқтыларға [24; 113]) сүйену керек және мынадай талаптарды ескеру қажет: «бағаланатын жұмыс түрлерінің толық және қолжетімді сипаттамасы; критерийлер саны; білім алушылар үшін балл санын есептеудің дұрыстығын тексеру мүмкіндігі; білім алушылар белсенділігінің барлық түрлерін есепке алу; ойын элементі және жарыс» элементтерінің болуы [25; 87]. Сонымен, жобалық практика барысында қолданылатын бағалау құралдары ретінде келесілерді ұсынуға болады:

- 1) жобаның орындалуы туралы есеп;
- 2) есепке қосымшалар: жобаның төлқұжаты, жобаны іске асыру барысында өткізілетін іс-шараның конспектісі, презентация, фото және бейнематериалдар;
- 3) эссе;
- 4) білім алушының жұмысы туралы пікір (бейінді ұйымның басшысы және университеттің басшысы, яғни кафедра оқытушысы ресімдейді). Сондай-ақ, тренинг, әңгіме бағалау құралы болады.

Қарастырылған әр құжатқа өзіндік бағалау критерийлері құрастырылып дайындалады. Барлық есептік құжаттарды бағалау критерийлерін толығырақ қарастырайық.

1. Тәжірибенің басында білім алушылар жетекшіге жобаның төлқұжатын ұсынады, бұл білім алушының білім беру жобасын жоспарлау қабілетін, жобаның тақырыбын және мастер-класс атауын тұжырымдай білу, ұйым туралы және жоспарланған аудитория туралы ақпарат жинауға мүмкіндік беретін бағалау құралы болп табылады. Оны бағалау кезінде мыналарды ескеру керек:

- а) жобаның тақырыбын, мақсатын, міндеттерін, сондай-ақ мастер-класс атауын өз бетінше тұжырымдау, ұйым туралы және жоспарланған аудитория туралы ақпарат жинау мүмкіндігі;
- ә) төлқұжат мәтінінің тіл үлгісі мен нормаларына сәйкестігі, баспа және электрондық нұсқаларда ұсынылуы.

2. Тәжірибенің негізгі кезеңінде конспект қолданылады – білім алушының білім беру қызметін жобалау қабілетін тексеруге және бағалауға, аудиторияның әдістемелік мақсаттары мен психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес келетін дидактикалық материалды таңдауға, білім беру іс-шарасының мазмұны мен барысын жазбаша түрде баяндауға, жобаның нәтижелерін болжауға мүмкіндік беретін бағалау құралы. Оны бағалау критерийлері бөліп келесідей бол алады:

- а) талаптар мен үлгілерге сәйкестік, баспа және электрондық нұсқаларда ұсыну;
- ә) материалды қисынды баяндау;
- б) оқу-әдістемелік материалдардың ағартушылық іс-шараның тақырыбына, мақсаттары мен міндеттеріне, сондай-ақ жоба бағытталған аудиторияның жас және психологиялық ерекшеліктеріне сәйкестігі;
- в) негізгі бөлігінде мәдениетаралық коммуникацияға тартуға ықпал ететін ойын және жарыс сәттері конспектісінің, диалогтардың болуы;
- г) мәтіннің орыс тілінің лексика-грамматикалық нормаларына сәйкестігі;

д) оқу-әдістемелік материалдардың оқу-тәрбие іс-шарасының мақсаты мен міндеттеріне сәйкес келуі;

е) практикалық бөліктің дәйекті, қол жетімді сипаттамасы (мысалы, мастер-класс).

3. Әдетте, жоба компьютерлік мультимедиалық презентацияның сүйемелдеуімен жүзеге асырылады, бұл білім алушының жобалау дағдылары мен қабілеттерін тексеруге және бағалауға, әдістемелік мақсаттарға сәйкес келетін дидактикалық материалды таңдауға, ақпараттық технологиялардың көмегімен іс-шараның мазмұны мен барысын баяндауға мүмкіндік беретін бағалау құралы болып табылады. Бағалау критерийлері:

а) презентацияның ағартушылық іс-шарасының мазмұнына, мақсаттары мен міндеттеріне, конспектісіне сәйкестігі;

ә) ресімдеу ережелеріне сәйкес өз бетінше құрылуы (техникалық талаптар: стилі, аясы, түсін, қаріптерін пайдалану, бетте ақпараттың орналасуы, слайдтардың әр түрлі түрлері);

б) ақпараттың мазмұны (ақпараттың көлемі мен дұрыстығы, логика және т.б.);

в) тілдің лексика-грамматикалық нормаларына сәйкестігі;

г) аудио және бейнематериалдарды, анимацияларды, қызықты графиканы, түрлі эсерлерді пайдалану.

4. Қорытынды кезеңде білім алушының жоспарға сәйкес өнім өндіру қабілетін тексеруге және бағалауға мүмкіндік беретін есеп – бағалау құралы ұсынылады. Есепті бағалаудың негізгі критерийлері ретінде мыналар ұсынылуы мүмкін:

а) талаптар мен үлгілерге сәйкестік, баспа және электрондық нұсқаларда ұсыну;

ә) баяндаудың дәйектілігі, мәтін ішіндегі логикалық-мағыналық байланыстардың болуы, фактологиялық дәл дәлелдеу;

б) жазбаша сөйлеудің орыс әдеби тілінің нормаларына сәйкестігі.

5. Жобаны сәтті іске асырудың қажетті шарты кәсіби жағдайды модельдеу болып табылады, яғни тренинг – тыңдаушының жұмысын, оны іс-шараны өткізуге дайындық деңгейін, жұмысқа деген көзқарасты, сондай-ақ оқытуға қатысушылар үшін терең жеке мағынасы бар басқа да кәсіби құзыреттерді (коммуникативті, ақпараттық т.б.) бағалауға мүмкіндік беретін бағалау құралы. Тренинг бірнеше рет өткізілуі мүмкін, өйткені ол білім алушының өз жұмысына деген сенімін арттыруға бағытталған, бірақ ең сәтті қойылым бағаланады. Критерийлер мынадай болуы мүмкін:

а) елеусіз қателіктер жіберілген дайын құжаттардың (конспект және презентация), сондай-ақ мастер-класс өткізу үшін қажетті материалдардың болуы;

ә) көпшілік алдында сөз сөйлеу қабілеті, сөйлеудің эмоционалдылығы, шешендік, ым-ишара мен мимика тәсілдерін орынды пайдалану, уақытша регламентті сақтау;

б) сөйлеудің сәйкестігі орыс әдеби тілінің нормалары, тілдік бірліктерді дұрыс таңдау, ойды білдірудегі дәлдік;

в) топта жұмыс істей білу (сыныптастарына достық қарым-қатынас, көмектесуге дайын болу және т.б.д.), басшы мен білім алушылардың сын-ескертпелерін тыңдауға, басшы берген ұсыныстарды, тілектерді қатаң және уақтылы орындауға міндетті. Ағарту іс - шарасының фото – және бейнематериалдарын бағалау кезінде негізгі критерий олардың болуы болып табылады (2 балл – бейнежазба да, фотосурет те бар; 1 балл – бейне жазба да, фотосурет те бар; 0 балл-бейнежазба мен фотосурет жоқ).

6. Магистрант ағарту іс-шарасын өткізгеннен кейін практика жетекшілері (университеттен және бейінді ұйымнан) практика нәтижелерін бағалауда көбінесе шешуші рөл атқаратын білім алушының жұмысы туралы пікір жазады. Критерийлер ретінде мыналар таңдалуы мүмкін:

а) аудиторияның жас ерекшеліктеріне сәйкес материалды іріктеу;

ә) бейне - және аудиоматериалдың болуы;

б) білім алушылардың танымдық іс-әрекетін жандандыра білу және т. б. Әрбір критерий бойынша баға қойылады, ол кейіннен баллға ауыстырылады (өте жақсы – 20 балл, жақсы – 16 балл, қанағаттанарлық – 12 балл, қанағаттанарлықсыз – 0 балл).

Университет атынан практика жетекшісі және бейінді ұйымның практика жетекшісі барлық практика барысында білім алушының жұмысын және жобалау практикасының негізгі кезеңінде білім беру іс-шараларын дайындау мен іске асырудың сапасын бағалау критерийлеріне сәйкес бағалайды.

Барлық есептік құжаттарды тапсырғаннан кейін қорытынды жиналыс өткізіледі, онда жобалық тәжірибенің нәтижелері, белгілі бір жобалардың артықшылықтары мен кемшіліктері талқыланады, нақты білім беру сабақтарын өткізу бойынша ұсыныстар беріледі, пікірлер, әсерлер және т.б. алмасады, Мұнда әңгіме қолданылады – практика жетекшісінің білім алушымен (білім алушылармен) білім беру жобасын дайындау, әзірлеу және іске асыру мәселелерін бірлесіп талқылауын көздейтін бағалау құралы. Бағалау өлшемшарттары келесілерді:

а) диалог жүргізе білу, сұрақтар тұжырымдай білу және оларға жауап беру, әңгімелесушіні тыңдай білу;

ә) сөйлеудің әдеби тілінің нормаларына сәйкестігі, тілдік бірліктерді дұрыс тандау, ойды білдірудегі дәлдік, ниет, сөйлеу этикеті формулаларын пайдалану;

б) көзқарасты дәлелдеу, мәлімдемені логикалық және дәйекті құру;

в) білім алушының өзі де, басқалардың да жүргізген іс-шаралардың артықшылықтары мен кемшіліктерін объективті бағалауды қамтуы тиіс.

Есеп, төлқұжат және реферат үшін балл қою кезінде құжаттардың ұсынылған үлгілерге сәйкестігі үлкен мәнге ие.

Сонымен, құжаттарды бағалау кезінде әр бағалау құралына белгілі бір максималды балл саны сәйкес келеді. Жобалау практикасының қорытындыларын бағалау үшін келесі баллдар қойылуы мүмкін: 85-100 балл жинаған білім алушы «өте жақсы» деген баға алады, 75-84 балл жинаған болса, «жақсы» деген баға, 59-74 балл жинаған болса, «қанағаттанарлық» деген баға, 0-58 балл жинаған болса, «қанағаттанарлықсыз» деген баға. Мұндағы 59-100 балл жинаған, «өте жақсы» / «жақсы» / «қанағаттанарлық» деген баға алған білім алушы «сыналды» деген баға алады. Ал 0-58 балл жинаған, яғни «қанағаттанарлықсыз» деген баға алған білім алушы «сынақтан өткен жоқ» деген баға алады [6; 82-83].

Қорытынды

Сонымен, әртүрлі құралдарды қолдану оқу іс-әрекетінің тоқырауына жол бермейді және әртүрліліктің арқасында жаңалық пен қызығушылық тудырады. Ал білім алушылардың жетістіктерін критериалды бағалау жүйесін қолдану келесі мәндеттерді шешуге мүмкіндік береді:

1. Әр білім алушының сабақ барысында дайындық деңгейін анықтау;

2. Білім алудың даму динамикасын айқындау;

3. Білім алушының сабаққа деген қызығушылығын арттыру;

4. Білім алушылардың барлық жұмыс түрлерін бағалауын қамту;

5. Білім алушылардың булум алу үрдісін қадағалау және уақытылы кері байланыс беру [26; 49].

Осылайша, критериалды бағалау негізінде қолдануға болатын құралдардың алуан түрлілігімен оқытушының білім алушылар үшін оқу қызметін максималды тиімділікпен ұйымдастыруға, сондай-ақ оларды объективті және мүмкіндігінше әділ бағалауға көптеген мүмкіндіктері бар деп қорытынды жасауға болады. Критерийлер арқасында білім алушылар үшін үлкен плюс және мотивация бағалаудың не үшін және қалай жасалатынын түсіну болып табылады, сондай-ақ бұл құралдардың барлығы шығармашылық және танымдық дағдыларды, сондай-ақ білім алушылардың сыни ойлауын дамытуға көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1 Красноборова А.А. (2010). Критериальное оценивание как технология формирования учебно-познавательной компетентности учащихся: автореф... канд. пед. наук. Пермский Государственный Педагогический Университет. – Н. Новгород. – 23 с.

2 Ниязова А. М. (2016). Критерии оценивания проектных и творческих работ учащихся по русскому языку и литературе // Проблемы современной науки и образования. № 14 (56), С. 123-126.

3 Урмашев Б.А. (2016). Критериалды бағалау технологиясы: оқу құралы. Алматы: «ССК» баспасы. – 140 б.

4 Рекомендации по проектированию и использованию оценочных средств при реализации основной образовательной программы высшего профессионального образования (ООП ВПО) нового поколения. Сибирский институт международных отношений и регионоведения. – Новосибирск, 2013. - 73 с.

5 Haagsman M., Snoek B., Peeters A., Scager K., Prins F. & Martijn van Zanten (2021). Examiners' use of rubric criteria for grading bachelor theses. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, Vol. 46, No. 8, P. 1270–1285.

- 6 Мельникова А.Ю. (2018). Критерии оценивания результатов проектной практики иностранных студентов-филологов // Вестник Томского государственного педагогического университета. №7 (196), С. 79-86.
- 7 Abiyeva Zh.Zh. (2020). Criterion referenced assessment in foreign language education: presentation as a tool // Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің Хабаршысы. № 4 (84), P. 50-58.
- 8 Cambridge dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/presentation>.
- 9 King, J. (2002). Preparing EFL Learners for Oral Presentations // The Internet TESL Journal. Vol. VIII, No. 3. URL: <http://iteslj.org/Lessons/King-PublicSpeaking>.
- 10 Presentation Evaluation Criteria College of Adult and Professional Programs. Shorter University. 2011. URL: <https://is.muni.cz/el/1433/podzim2013/PV072/um/43622742/PresentationRubric.pdf>.
- 11 Безукладников К.Э., Красноборова А.А., Крузе Б.А. (2012). Критериальное оценивание результатов образования: монография – 2-е изд., стереотип. – Пермь: Перм. гос. пед. ун-т. – 127 с.
- 12 Кузовлев В.П., Кузовлева Н.В., Пачина Н.Н., Самойлов А.А. (2016). Самопрезентация достижений средствами технологии портфолио (к пятилетнему юбилею конкурса «Лучшее портфолио Липецкой области») // Региональное образование: современные тенденции. № 2 (29), С. 132-135.
- 13 Голуб Г.Б., Чуракова О.В. (2004). Технология портфолио в системе педагогической диагностики. - Самара. С. 5. URL : <https://rus-pedagogical-dict.slovaronline.com/2518-Портфолио>.
- 14 Поморцева Н.П. (2010). Технология «учебного портфолио» в диагностике одаренных учащихся в школах США // Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Педагогика. № 2, С. 29-33.
- 15 DiMarco J. (2006). Web Portfolio Design and Applications. Idea Group Inc (AIG), USA, UK. – 304 p.
- 16 Barrett H. (2000). Create Your Own Electronic Portfolio // Learning & Leading with Technology. Vol. 27 No. 7, P. 14-21.
- 17 Крузе Б.А. (2010). Формирование лингвомультимедийной компетентности будущего учителя иностранного языка. Пермь: Пермь гос.пед. ун-т. – 140 с.
- 18 What is the ELP? URL : <https://www.coe.int/en/web/portfolio/introduction>
- 19 Халеева И.И. (1999). Языковая политика России // Языковой портфель в России. Результаты 1 этапа пилотного проекта. – М.: МГЛУ. – С. 3-5.
- 20 Лабазина Л.Н. (2003). Европейский языковой портфель – средство оценки и самооценки знаний учащихся по иностранным языкам // Ярославский педагогический вестник. № 2 (35).
- 21 Шехонин А.А., Тарлыков В.А., Клещева И.В., Багаутдинова А.Ш. (2014). Оценка образовательных результатов в процессе формирования портфолио студента, учеб. пособ. – СПб: НИУ ИТМО. – 81 с.
- 22 Educational measurement and evaluation. Ed. by Kulwinder Pal. Phagwara: USI Publications, Lovely Professional University. 401 p.
- 23 Caffrey Erin D. (2009). Assessment in Elementary and Secondary Education: A Primer. 43 p.
- 24 Францева Е.Н., Прилепских О.С., Кузнецова Е.Н., Донцов А.В., Корлякова С.Г. (2017). Технология коммуникативного обучения как средство формирования коммуникативной компетентности студентов педагогического вуза в процессе изучения иностранного языка // Вестник Новосибирского государственного педагогического университета (TSPU Bulletin). № 4. Т. 7, С. 108-123.
- 25 Безродная Н.И. (2013). Критерии оценивания работы студента: формирование системы // Вестник Таганрогского института управления и экономики (Bulletin of the Taganrog Management and Economics Institute). № 1, С. 86–89.
- 26 Көкіжанова Г.К. (2009). Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау білім сапасын басқарудағы негізгі критерий. Алматы: Педагогика. – 49б.

References

- 1 Krasnoborova A.A. (2010). Kriterial'noe ocenivanie kak tekhnologiya formirovaniya uchebno-poznavatel'noj kompetentnosti uchashchihsya : avtoref. dis.. kand. ped. nauk. Permskij Gosudarstvennyj Pedagogicheskij Universitet. [Criterion assessment as a technology for the formation of educational and cognitive competence of students: autoref... Candidate of Pedagogical Sciences. Perm State Pedagogical University]. N. Novgorod. 23p. [in Russ.]
- 2 Niyazova A. M. (2016). Kriterii ocenivaniya proektnyh i tvorcheskih работ uchashchihsya po russkomu yazyku i literature [Criteria for evaluating students' project and creative works in Russian language and literature]. *Problemy sovremennoj nauki i obrazovaniya*. № 14 (56), S. 123-126. [in Russ.]
- 3 Urmashev B.A. (2016). Kriterialdy бағалау технологиясы: оқы қуралы [Criterion-based assessment technology: tutorial]. Алматы: «SSK» баспасы. 140p.
- 4 Rekomendacii po proektirovaniyu i ispol'zovaniyu ochenochnyh sredstv pri realizacii osnovnoj obrazovatel'noj programmy vysshego professional'nogo obrazovaniya (OOP VPO) novogo pokoleniya [Recommendations on the design and use of evaluation tools in the implementation of the basic educational program of

- higher professional education of the new generation]. Sibirskij institut mezhdunarodnyh otnoshenij i regionovedeniya. Novosibirsk, 2013 73 s. [in Russ.]
- 5 Haagsman M., Snoek B., Peeters A., Scager K., Prins F. & Martijn van Zanten (2021). Examiners' use of rubric criteria for grading bachelor theses. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, Vol. 46, No. 8, P. 1270–1285.
- 6 Melnikova A.Yu. (2018). Kriterii ocenivaniya rezul'tatov proektnoj praktiki inostrannyh studentov-filologov [Criteria for evaluating the results of the project practice of foreign students of philology]. *Vestnik Tomskogo Gosudarstvennogo Pedagogicheskogo Universiteta*. №7 (196), pp. 79-86 [in Russ.]
- 7 Abiyeva Zh.Zh. (2020). Criterion referenced assessment in foreign language education: presentation as a tool. *Bulletin of Kazakh National Women's Teacher Training University*. № 4(84), pp. 50-58 [in Kazakh]
- 8 Cambridge dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/presentation>.
- 9 King, J. (2002). Preparing EFL Learners for Oral Presentations. *The Internet TESL Journal*. Vol. VIII, No. 3. URL : <http://iteslj.org/Lessons/King-PublicSpeaking>
- 10 Presentation Evaluation Criteria College of Adult and Professional Programs. Shorter University. 2011. URL : <https://is.muni.cz/el/1433/podzim2013/PV072/um/43622742/PresentationRubric.pdf>.
- 11 Bezukladnikov K.E., Krasnoborova A.A., Kruze B.A. (2012). Kriterial'noe ocenivanie rezul'tatov obrazovaniya: monografiya [Criteria-based assessment of educational outcomes: monograph]. 2nd edition. Perm: Perm. gos. ped. un-t. 127 p. [in Russ.]
- 12 Kuzovlev V.P., Kuzovleva N.V., Pachina N.N., Samojlov A.A. (2016). Samoprezentaciya dostizhenij sredstvami tekhnologii portfolio (k pyatiletnemu yubileyu konkursa «Luchshee portfolio Lipeckoj oblasti». *Regional'noe obrazovanie: sovremennye tendencii*. [Self-presentation of achievements by means of portfolio technology. Regional education: current trends]. № 2 (29), pp. 132-135. [in Russ.]
- 13 Golub G.B., Churakova O.V. (2004). Tekhnologiya portfolio v sisteme pedagogicheskoy diagnostiki. [Portfolio technology in the system of pedagogical diagnostics]. Samara. P.5. URL: <https://rus-pedagogical-dict.slovaronline.com/2518-Portfolio> [in Russ.]
- 14 Pomorceva N.P. (2010). Tekhnologiya «uchebnogo portfolio» v diagnostike odarenyh uchashchihsya v shkolah SShA [The technology of the "educational portfolio" in the diagnosis of gifted students in US schools]. *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta. Seriya: Pedagogika*. № 2, pp. 29-33. [in Russ.]
- 15 DiMarco J. (2006). Web Portfolio Design and Applications. Idea Group Inc (AIG). USA, UK. 304 p.
- 16 Barrett H. (2000). Create Your Own Electronic Portfolio. *Learning & Leading with Technology*. Vol. 27 No. 7, P. 14-21.
- 17 Kruze B.A. (2010). Formirovanie lingvomul'timedijnoj kompetentnosti budushchego uchatelya inostrannogo yazyka. [Formation of linguo-multimedia competence of a future foreign language teacher]. Perm: Perm gos.ped. un-t.. – 140 c. [in Russ.]
- 18 What is the ELP? URL : <https://www.coe.int/en/web/portfolio/introduction>
- 19 Haleeva I.I. (1999). Yazykovaya politika Rossii. Yazykovoje portfel' v Rossii. Rezul'taty 1 etapa pilotnogo proekta [Language portfolio in Russia. Results of the 1st stage of the pilot project]. M.: MGLU, pp. 3-5. [in Russ.]
- 20 Labazina L. N. (2003) Evropejskij yazykovoje portfel' – sredstvo ocenki i samoocenki znaniy uchashchihsya po inostrannym yazykam [The European Language Portfolio is a means of assessing and self-evaluating students' knowledge of foreign languages]. *Yaroslavskij pedagogicheskij vestnik*. № 2(35). [in Russ.]
- 21 Shekhonin A.A., Tarykov V.A., Kleshcheva I.V., Bagautdinova A.Sh. (2014). Ocenka obrazovatel'nyh rezul'tatov v processe formirovaniya portfolio studenta: ucheb. posob. [Evaluation of educational results in the process of forming a student's portfolio: a manual]. SPb: NIU ITMO. 81 p. [in Russ.]
- 22 Educational measurement and evaluation. Ed. by Kulwinder Pal. Phagwara: USI Publications, Lovely Professional University. 401 p.
- 23 Caffrey Erin D. (2009). Assessment in Elementary and Secondary Education: A Primer. 43 p.
- 24 Franceva E. N., Prilepskih O. S., Kuznecova E. N., Doncov A. V., Korlyakova S. G. (2017). Tekhnologiya kommunikativnogo obucheniya kak sredstvo formirovaniya kommunikativnoj kompetentnosti studentov pedagogicheskogo vuza v processe izucheniya inostrannogo yazyka [The technology of communicative learning as a means of forming the communicative competence of pedagogical university students in the process of learning a foreign language]. *Vestnik Novosibirskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta (TSPU Bulletin)*. № 4. T.7, S. 108-123. [in Russ.]
- 25 Bezrodnaya N. I. (2013). Kriterii ocenivaniya raboty studenta: formirovanie sistemy [Criteria for evaluating a student's work: formation of a system]. *Vestnik Taganrogskogo instituta upravleniya i ekonomiki (Bulletin of the Taganrog Management and Economics Institute)*. № 1, S. 86–89. [in Russ.]
- 26 Kókijanová G.K. (2009). Oqýshylardyń oqý jetistikterin baǵalaý bilim sapasyn basqarýdaǵy negizgi kriteriu [Assessment of students' academic achievements is the main criterion in managing the quality of education]. Almaty: Pedagogika. 49p. [in Kazakh].

Основные средства критериального оценивания и их внедрение в учебный процесс

А. М. Алиева, Г. О. Сейдалиева

КазНПУ им. Абая, г. Алматы, Казахстан
mahsutovnaa@mail.ru, guldanaseida@mail.ru

Аннотация

Современная обновленная система образования предполагает объективное, справедливое оценивание, основанное на заранее определенных стандартах (критериях). Критериальное оценивание является подходящим решением, давая представление о том, что оценивается в работе учащегося и как именно оно оценивается. Таким образом, критериальное оценивание стало одной составляющих обновленного учебного процесса, которое направлено на развитие учебно-познавательной компетенции учащихся, а также на оценивание, обозначенное определенными критериями, без сравнения учащихся между собой. Однако, несмотря на многообразие методов и инструментов, которые могут продемонстрировать достижения учащихся по различным направлениям развития, традиционное оценивание, в котором нет четких и понятных критериев оценки достижения планируемых результатов обучения, не ушло в небытие и все еще активно используется многими преподавателями в учебных заведениях. В данной статье рассмотрены инструменты, которые могут быть использованы в критериальном оценивании, их основные цели и содержание. Данные инструменты направлены на развитие необходимых в современном мире критических, творческих, а также коммуникативных навыков учащихся.

Ключевые слова: процесс оценивания, критериальное оценивание, критерий, устная презентация, языковое портфолио, тест на основе критериев, проектная работа

The main means of criterion assessment and their implementation into the educational process

Aigerim M. Aliyeva, Guldana O. Seydalieva

Abai KazNPU, Almaty, Kazakhstan
mahsutovnaa@mail.ru, guldanaseida@mail.ru

Abstract

The modern updated education system requires new innovations, according to this phenomenon, objective, fair assessment based on predetermined standards (criteria) is gaining momentum. Criteria-based assessment in this perspective is a wonderful solution, since criteria-based assessment makes it possible to understand what is assessed in the student's work and how exactly it is assessed. Thus, the criterion assessment has become one of the components of an updated educational process, which is aimed at the development of students' educational and cognitive competence and at assessment, which is designated by certain criteria, without comparing students with each other. However, despite the variety of methods and tools that can demonstrate students' achievements in various areas of development, traditional assessment, in which there are no clear and understandable criteria for evaluating the achievement of planned learning outcomes, has not gone into oblivion and is still actively used by many teachers in educational institutions. This article demonstrates a number of tools that can be used in criteria-based assessment, their main goals, as well as their contents. These tools are aimed at developing critical, creative, and communicative skills of students that are necessary in the modern world.

Keywords: assessment process, criteria assessment, criterion, oral presentation, language portfolio, criteria-based test, project work

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ АҚПАРАТ

Алиева Айгерим Махсұтовна - Филология институты, Шетел тілдері кафедрасының 2-ші курс магистранты, Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университеті, Қазақстан, Алматы қ., 050010, Достық даң-ы, 13; mahsutovnaa@mail.ru

Сейдалиева Гүлдана Омаровна - PhD, қауымдастырылған профессор м.а., Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университеті, Қазақстан, Алматы қ., 050010, Достық даң-ы, 13, e-mail: guldanaseida@mail.ru

ИНФОРМАЦИЯ ОБ АВТОРАХ

Алиева Айгерим Махсұтовна - магистрант 2 курса кафедры иностранных языков, Институт филологии, Казахский национальный педагогический университет имени Абая. Адрес: Казахстан, г. Алматы, 050010, пр. Достык, 13; mahsutovnaa@mail.ru

Сейдалиева Гулдана Омаровна - PhD, и.о. ассоциированного профессора, Казахский национальный педагогический университет имени Абая. Адрес: Казахстан, г. Алматы, 050010, пр. Достык, 13; guldanaseida@mail.ru

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Aigerim M. Aliyeva - 2nd year Master's student of the Department of Foreign Languages, Institute of Philology, Abai Kazakh National Pedagogical University. Address: Kazakhstan, Almaty, 050010, Dostyk av., 13; mahsutovnaa@mail.ru

Guldana O. Seydaliyeva - PhD, acting Associate Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University. Address: Kazakhstan, Almaty, 050010, Dostyk av., 13; guldanaseida@mail.ru

Редакцияға түсті / Поступила в редакцию / Received 05.10.2022

Жариялауға қабылданды / Принята к публикации / Accepted 28.11.2022